

П. В. Брунко,
аспірант кафедри корпоративних фінансів та контролінгу,
Київський національний економічний університет імені В. Гетьмана

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСУВАННЯ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

P. Brunko,
graduate student of Corporate Finance and Controlling,
Kyiv National Economic University, named after Vadym Hetman

THEORETICAL BASES OF THE BUILDING ENTERPRISES FINANCING

У статті висвітлено теоретичні підходи до визначення поняття фінансування підприємств та наведено власне визначення. Розглянуто окремі складові процеси фінансування будівельних підприємств. Проведено аналіз та класифікація фінансових ресурсів та форм фінансування будівельних підприємств. Запропонований загальний поетапний алгоритм формування оптимальної структури фінансових ресурсів будівельних підприємств.

The article describes theoretical approaches to the definition of financial enterprises and author's definition is provided. Considered separate aspects of the process of contractors financing. An analysis and classification of financial resources and forms of building enterprises financing are conducted. The general stage-by-stage algorithm of forming of the optimal structure of financial resources by the building enterprises is offered.

Ключові слова: будівельні підприємства, фінансування підприємств, фінансування будівництва, фінансові ресурси підприємств, оптимізація фінансування, джерела фінансового забезпечення підприємств.

Key words: building enterprises, financing of enterprises, financing of building, financial resources of enterprises, optimization of financing, sources of financing.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Будівельна галузь відіграє важливу роль у економіці, оскільки формує необхідні підвалини для відтворення робочої сили та функціонування суб'єктів господарювання. У будівельній галузі задіяна значна кількість населення, у процесі будівництва приймають участь численні підприємства супутніх галузей. Будівельні підприємства потребують значних обсягів фінансових ресурсів, що робить їх особливо вразливими до нераціонального фінансування.

Завдання фінансового забезпечення поточної та стратегічної діяльності будівельних підприємств полягає у забезпеченні безперервності процесу будівництва, зростанні виробничих засобів, нарощуванні обсягів будівництва та виготовлення будівельної продукції. Ефективне фінансування впливає на продуктивність праці, передбачає зниження собівартості продукції, підвищення ефективності будівництва. Оптимальне фінансування створює базис для розвитку будівельного підприємства.

Таблиця 1. Визначення поняття фінансування підприємств

№	Автор	Поняття	Визначення
1.	Investopedia	Фінансування	фінансування - акт виділення фінансових засобів для здійснення ділової активності, придбання товарів або вкладення капіталу. Фінансування включає велику різноманітність методів якими бізнес-структури можуть користуватися, щоб отримати фінансові ресурси. Такими методами можуть бути в тому числі IPO та банківське кредитування [21]
2.	Алексєєнко А.М.	Фінансування	Фінансування передбачає надання капіталів і залучення інвестицій (капіталовкладень) для втілення (реалізації) певного проекту [1]
3.	Давидова Л.В., Льмінська С.А.	Фінансування	Фінансування підприємства - це поступальний цілеспрямований рух грошових коштів з внутрішніх і зовнішніх джерел з метою формування і використання капіталу, грошових доходів і ресурсів підприємств, та забезпечення на цій основі простого і розширеного відтворення. [2, с. 80]. Науковці зазначають, що фінансування є процесом, що включає виявлення альтернативних джерел фінансування, вибір конкретних джерел, організацію отримання і витрачання ресурсів залежно від виду обраного джерела фінансування
4.	Данілов О.Д.	Фінансування	Фінансування як залучення необхідних коштів для покриття потреби підприємства в основному і оборотному капіталі [3, с. 7]
5.	Дудник О.В.	Фінансування	Фінансування слід розглядати, як виділення високоліквідних активів для придбання необхідних ресурсів для забезпечення виконання поставленої цілі. Отримання прибутку не є обов'язковим [4, с. 2]
6.	Забарна Е.М.	Фінансування	Фінансування підприємств трактується як система з п'яти елементів: самофінансування; пряме фінансування через механізми ринку капіталів; банківське кредитування; бюджетне фінансування; взаємне фінансування господарюючих суб'єктів [5, с. 64]
7.	Момот Т.В.	Фінансування	Мобілізація підприємством необхідних для виконання поставлених перед ним планових завдань фінансових ресурсів називається фінансуванням [11, с. 12]. Момот Т. В. наголошує на тісному зв'язку поняття фінансування та фінансова діяльність підприємства. Науковець виділяє фінансування як окрему категорію фінансового менеджменту [11, с. 12]. У такому випадку до фінансування необхідно відносити залучення капіталу, зв'язок з інвесторами, зв'язок з кредиторами, фінансову структуру капіталу, забезпечення поточної ліквідності та платоспроможності, управління розподілом та використанням прибутку, управління кредиторською заборгованістю та дивідендну політику
8.	Сафонов Ю.М.	Фінансування капітальних вкладень	Фінансування капітальних вкладень, яке являє собою забезпечення фінансовими ресурсами витрат на відтворення основних фондів. Науковець стверджує, що формування джерел фінансування капітальних вкладень здійснюється двома методами: безповоротним (метод фінансування) і поворотним (метод кредитування). [17, с. 57]. Таким чином, Сафонов Ю.М. виокремлює два методи формування фінансових ресурсів підприємства: фінансування та кредитування
9.	Павлова Л.Н.	Фінансування та кредитування	Фінансування та кредитування підприємств - це сукупність форм і методів, принципів і умов фінансового забезпечення простого і розширеного відтворення при обмеженому об'ємі фінансових ресурсів [15].

Джерело: складено автором.

Успішна діяльність будівельного підприємства в значній мірі визначається вибором джерел формування, напрямів розподілу й використання капіталу, що знаходиться у розпорядженні підприємства, тому виникає необхідність якісного та комплексного дослідження питання фінансування підприємств.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питання фінансування підприємств досліджували численні зарубіжні та вітчизняні науковці. Питання фінансування у своїх працях розглядали Алексєєнко А.М., Давидова Л.В., Дудник О.В., Льмінська С.А., Данілов О.Д., Дудник О.В., Забарна Е.М., Момот Т.В. Окремі дослідники виділяли та описували питання фінансового забезпечення, зокрема, Ільїн В.В., Козій І.С., Колодізєв О.М., Москаль О.І., Козій І.С., Олійник Д.С. та Опарін В.М. У той же час, Сафонов Ю.М. досліджує фінансування капітальних вкладень, а Павлова Л.Н. об'єднує поняття фінансування та кредитування в одну взаємопов'язану категорію.

Науковці також досліджували окремі аспекти фінансування підприємств. Так, Іваніцька Д.С. досліджувала інноваційні механізми застосування правил фінансування підприємств; Забарна Е.М. — сучасні тенденції фінансування розвитку підприємств; Пікалова Н.О., Козачок І.А. аналізували питання сутності фінансових ресурсів; Шевченко А.А. займалася питання формування структури капіталу будівельних підприємств.

Незважаючи на наявність численних досліджень, існують дискусійні питання щодо визначення сутності фінансування, класифікації фінансових джерел та ресурсів, визначення оптимальної структури фінансування підприємств будівельної сфери. Враховуючи високе значення будівельних підприємств у національній економіці та особливості діяльності будівельних підприємств, зокрема потребу у значних фінансових ресурсах, необхідне подальше дослідження зазначеної проблематики.

МЕТА СТАТТІ

Метою статті є дослідження та аналіз сутності, завдань, функцій, джерел та форм фінансування будівельних підприємств та його складових.

Таблиця 2. Визначення поняття фінансового забезпечення

№	Автор	Поняття	Визначення
1.	Льїн В.В.	Фінансове забезпечення	Фінансове забезпечення - це формування джерел грошових коштів, необхідних для фінансування діяльності компанії [7, с. 200]
2.	Козій І.С.	Фінансове забезпечення	Фінансове забезпечення є одним із складових елементів фінансового механізму поряд з управлінням фінансовою діяльністю, фінансовим регулюванням, фінансовим плануванням і прогнозуванням та іншими. Фінансове забезпечення передбачає формування та використання фінансових ресурсів підприємств за допомогою оптимізації співвідношення всіх його форм і дає змогу створити такі обсяги фінансових ресурсів господарської діяльності, від яких підприємство мало б змогу функціонувати не тільки беззбитково, але і підвищувати ефективність діяльності та зміцнювати економіку країни загалом [9, с. 224, 228]
3.	Колодізев О.М.	Фінансове забезпечення	Фінансове забезпечення розвитку інноваційного потенціалу треба розглядати як систему фінансових відносин, що діють через сукупність законодавчо закріплених форм і методів створення, мобілізації і використання фондів фінансових ресурсів з метою забезпечення інноваційного розвитку як на рівні підприємства, так і на рівні країни [10, с. 88-89]
4.	Москаль О.І.	Фінансове забезпечення	Механізм фінансового забезпечення розглядається як сукупність економічних відносин, що виникають з приводу пошуку, залучення і ефективного використання фінансових ресурсів та організаційно-управлінських принципів, методів і форм їх впливу на соціально-економічну життєдіяльність територіальних одиниць та господарських суб'єктів. Фінансове забезпечення реалізується через систему фінансування, що може здійснюватися в трьох формах: самофінансування, кредитування і безповоротне фінансування з бюджету [12, с. 6-7]
5.	Олійник Д.С.	Фінансове забезпечення	Фінансове забезпечення - це організація через визначення обсягу фінансових ресурсів, науково обґрунтованого їх прогнозування, створення фінансових резервів і нормативно-правового забезпечення [13, с. 5]
6.	Опарін В.М.	Фінансове забезпечення	Фінансове забезпечення підприємства реалізується на основі відповідної системи фінансування, яке може здійснюватися через самофінансування, кредитування та зовнішнє фінансування [14, с. 17-18]

Джерело: складено автором.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Для ретельного дослідження фінансування будівельних підприємств необхідно уточнити питання сутності фінансування підприємств. Для сучасної економічної теорії характерним є відсутність єдиного підходу до визначення сутності та характерних особливостей фінансування підприємств як економічної категорії.

У рамках даного дослідження було проаналізовано підходи вітчизняних та зарубіжних науковців до питання фінансування підприємств (табл. 1). Окрім власне сутності поняття, доцільно виокремити особливості даної економічної категорії, які впливають на функціонуванні будівельних підприємств. Так, Момот Т.В. наголошує на тісному зв'язку поняття фінансування та фінансова діяльність підприємства. Науковець виділяє також фінансування як окрему категорію фінансового менеджменту [11, с. 12]. У такому випадку до фінансування будівельних підприємств необхідно відносити залучення капіталу, зв'язок з інвесторами, зв'язок з кредиторами, фінансову структуру капіталу, забезпечення поточної ліквідності та платоспроможності, управління розподілом та використанням прибутку, управління кредиторською заборгованістю та дивідендну політику.

Окрім науковці (Сафонов Ю.М. [17, с. 57], Павлова Л.Н. [15]) виокремлюють два методи формування фінансових ресурсів підприємства: фінансування та кредитування. Такий підхід розділяє залучення фінансових ресурсів в залежності від джерела формування: під кредитуванням розуміють залучення фінансових ресурсів з зовнішніх джерел на умовах повернення, терміновості,

платності та цільового використання; решту форм та методів фінансового забезпечення відносять до фінансування.

Окрім автори, зокрема Козій І.С., Колодізев О.М., Москаль О.І., Олійник Д.С., Опарін В.М. та Льїн В.В. [20, с. 118—120] розглядають поняття фінансового забезпечення, яке, в більшості випадків можна, на нашу думку, порівняти з поняттям фінансування. Зокрема, зазначені автори погоджуються щодо того, що фінансове забезпечення тісно пов'язане з фінансовими ресурсами підприємства та передбачає їх залучення або формування фінансових ресурсів задля забезпечення функціонування суб'єктів господарювання. Поняття фінансового забезпечення, яке наводять дані науковці, передбачає оптимізацію фінансових ресурсів підприємства, з метою досягнення найбільшої ефективності у господарюванні. Підходи авторів до трактування фінансового забезпечення підприємств наведені у таблиці 2.

Враховуючи проведені дослідження, доцільно навести власне визначення фінансування будівельних підприємств, яке буде використовуватися в подальших дослідженнях та сприятиме чіткому розумінню сутності явища. Фінансування будівельних підприємств — це залучення фінансових ресурсів суб'єктом господарювання шляхом використання оптимального співвідношення різних фінансових джерел, з метою забезпечення ефективної діяльності щодо спорудження будівель або виготовлення будівельної продукції.

Важливо акцентувати увагу на використанні оптимального співвідношення різних фінансових джерел при

Таблиця 3. Класифікація фінансових ресурсів

Критерій	Фінансові ресурси	Втілення на підприємстві
Кругообіг	Початкові фінансові ресурси	Статутний капітал
	Природжені фінансові ресурси	Амортизація, Прибуток
Характер використання	Матеріалізовані	Основні засоби
	В кругообігу	Оборотні активи
За статусом власника	Власні	Статутний капітал, прибуток, амортизація
	Позикові	Кредити, емісія облігацій
	Залучені	Кредиторська заборгованість, бюджетне фінансування
За джерелом	Внутрішні	Прибуток, амортизація, забезпечення наступних витрат та платежів
	Зовнішні	Банківські позички, облігації, випуск акцій
Термін залучення	Умовно постійні	Власні фінансові ресурси
	Довгострокові	Середньо- і довгостроковий банківський кредит, випуск облігацій, фінансовий лізинг, цільовий державний кредит
	Короткострокові	Кредиторська заборгованість, короткостроковий кредит, факторинг, комерційний кредит, овердрафт

Складено автором.

здійсненні фінансування підприємств. За умови нераціонального вибору фінансових джерел під час залучення фінансових ресурсів, процес фінансування втрачає свою спрямованість на забезпечення ефективної діяльності підприємства.

Фінансування будівельних підприємств є цілеспрямованою діяльністю. У процесі залучення фінансових ресурсів будівельних підприємств відбувається вирішення наступних завдань:

- виявлення найефективнішого джерела фінансування;
- визначення оптимального співвідношення джерел фінансування будівельних робіт;
- забезпечення прибутковості будівельної діяльності;
- налагодження взаємовигідних відносин з поставальниками, субпідрядниками та інвесторами щодо надання товарів, послуг та фінансових ресурсів;
- забезпечення безперервного фінансування зведення об'єктів та виробництва будівельних матеріалів;
- встановлення та реалізація стратегічних, тактичних та поточних цілей розширеного відтворення;
- досягнення та дотримання оптимальних значень показників фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності будівельних підприємств.

Фінансування тісно пов'язано з фінансовими ресурсами, тому в рамках даного дослідження доцільно розглянути сутність та природу фінансових ресурсів. Аналіз визначення поняття "фінансові ресурси" проведений Козачок І.А. показує, що серед українських та зарубіжних вчених-економістів досі не існує єдиної думки відносно визначення цього терміна та його ролі у процесі функціонування будь-якого суб'єкта господарювання [8, с. 79].

Визначити сутність фінансових ресурсів можливо шляхом виявлення притаманних їм функцій. Аналіз значень поняття "фінансові ресурси" проведений Пікаловою Н.О. дає змогу встановити, що окремі автори вирізняють наступні функціональні особливості фінансових ресурсів:

- забезпечення розширеного відтворення та фінансування загальнодержавних витрат;
- забезпечення безперервності розширеного відтворення та задоволення інших суспільних потреб;
- виконання фінансових зобов'язань, здійснення витрат із розширеного відтворення та економічного стимулювання працівників;
- виконання статутних цілей підприємства;
- формування доданої вартості;
- джерело відшкодування вибуття та капітального ремонту основних засобів, забезпечення розширеного відтворення та задоволення суспільних потреб [16, с. 4].

Враховуючи вищевказані ознаки, фінансові ресурси підприємств можна визначити як кошти, залучені у фінансово-господарський оборот підприємства з різних джерел з метою отримання економічних вигод та призначені для забезпечення поточної та інвестиційної діяльності [16, с. 3].

Фінансові ресурси, що залучаються будівельним підприємством можна класифікувати за допомогою численних критеріїв (табл. 3). Характер фінансових ресурсів відіграє важливу роль у здійсненні найбільш ефективного фінансування діяльності будівельних підприємств. Так, фінансові ресурси можуть бути вкладені у основні або оборотні засоби в залежності від господарських потреб підприємства та особливостей діяльності. Рішення щодо подібного розподілення фінансо-

Джерела фінансування	Статус інвестора		
	Позиковий капітал	Власний капітал	Реструктуризація активів
Зовнішнє	Банківські, комерційні позички	Часткове фінансування (внески учасників та засновників)	Дезінвестиції
Внутрішнє	Забезпечення наступних витрат і платежів	Нерозподілений прибуток	Амортизаційні відрахування

Рис. 1. Матриця форм фінансування

Джерело: [11, с. 13].

Таблиця 4. Переваги та недоліки використання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування будівельних підприємств

Переваги	Недоліки
Внутрішні джерела фінансування	
<ul style="list-style-type: none"> • Вища швидкість мобілізації. • Збереження контролю над підприємством.; • Зниження ризику поширення конфіденційної інформації. • Менша вартість оформлення та рівень трансакційних витрат. • Вищий рівень надійності забудовника з точки зору клієнтів 	<ul style="list-style-type: none"> • Зниження ліквідності фінансових ресурсів внаслідок вкладення в активи. • Виключно внутрішня відповідальність та контроль. • Обмеженість обсягів залучення. • Низька ефективності використання внаслідок неочевидної вартості. • Зв'язування ресурсів на тривалий термін. • Зменшення резервів незапланованого фінансування
Зовнішні джерела фінансування	
<ul style="list-style-type: none"> • Потенційно більший обсяг. • Наявність спеціалізованого зовнішнього контролю. • Ефект фінансового левериджу. • Диверсифікація ризиків. • Скорочення термінів зведення об'єктів 	<ul style="list-style-type: none"> • Ризик втрати контролю над підприємством. • Витрати на страхування, аудит, обґрунтування, комісійні, тощо. • Складність залучення. • Залежність від зовнішніх контрагентів-кредиторів. • Ризик поширення конфіденційної інформації. • Зниження репутації в разі затримки розрахунків з підрядниками

Складено автором.

вих ресурсів впливає на показники ліквідності та платоспроможності підприємства.

Фінансування будівельних підприємств може приймати різні форми, які можна класифікувати за допомогою системи критеріїв. У науковій літературі поширеними є наступні критерії класифікації форм фінансування підприємств:

- a) залежно від цілей фінансування;
- b) за джерелами надходження капіталу;
- c) за правовим статусом капіталодавців щодо підприємства.

Залежно від цілей фінансування виокремлюють такі його форми: фінансування при заснуванні підприємства; на розширення діяльності; рефінансування; санаційне фінансування. Структурно-логічні взаємозв'язки між окремими формами фінансування наведені на рис. 1 у формі матриці [11, с. 13].

Власний та позичковий капітал може бути мобілізований із зовнішніх та внутрішніх джерел. До зовнішніх джерел формування позичкового капіталу доцільно віднести: кредити довго- та короткострокові кредити банків; кредиторську заборгованість за товари та послуги; заборгованість за розрахунками (з одержаних авансів, з бюджетом, з оплати праці). До внутрішніх джерел формування позичкового капіталу можна віднести: нараховані у звітному періоді майбутні витрати та платежі; доходи майбутніх періодів.

Джерела фінансування будівельних підприємств потребують ретельного дослідження. Вартість фінансових ресурсів та умови їх надання безпосередньо залежать від джерела їх залучення. Переваги та недоліки використання внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування будівельних підприємств наведені в таблиці 4.

Окремі джерела фінансування передбачають мобілізацію внутрішніх резервів та не вимагають значних коштів для свого здійснення. Такі напрями формування фінансових ресурсів, через низьку вартість реалізації, повинні використовуватися в першу чергу. До таких напрямів фінансування будівельних підприємств варто віднести:

— фінансування шляхом оптимізації управління фінансовими активами, основними та оборотними засобами;

— оптимізація оподаткування та розрахунків з бюджетом;

— вивільнення фінансових ресурсів за рахунок підвищення ефективності управління персоналом.

Шевченко А.А. виокремлює в окрему групу джерела інноваційного фінансування. Виділення відбувається на основі відносної інституціональної новизни та гібридної природі даних джерел. Береться до уваги проміжне положення даних джерел між чистим власним капіталом та класичним позиковим фінансуванням та можливість трансформації позички в акціонерний капітал [19, с. 32].

Так, до інноваційних інструментів фінансування будівельних підприємств можна віднести мезонінне (сертифікат на прибуток (profit-participation certificate), субординований кредит (subordinated/junior loan), пасивну участь (silent partnership), акціонерну позику (profit sharing loan), конверсійну позику (convertible loan), опціонну позику (optional bond) та структуроване фінансування (цінні папери забезпечені активами (asset backed securities), структурований кредит (structured loan), фінансування поглинання (acquisition financing) та проектне фінансування (project financing). Під мезонінним фінансуванням розуміють поєднання позичкового фінансування та фінансування на умовах участі у власному капіталі підприємства.

При фінансуванні будівельних підприємств необхідно враховувати законодавчу базу щодо фінансування будівельних підприємств. Джерелами фінансування капітального будівництва відповідно до статті 10 Закону України "Про інвестиційну діяльність" можуть бути:

— власні фінансові ресурси інвестора (прибуток, амортизаційні відрахування, відшкодування збитків від аварій, стихійного лиха, грошові нагромадження і заощадження громадян, юридичних осіб тощо);

— позичкові фінансові кошти інвестора (облігаційні позики, банківські та бюджетні кредити);

— залучені фінансові кошти інвестора (кошти, одержані від продажу акцій, пайові та інші внески громадян і юридичних осіб);

— бюджетні інвестиційні асигнування;

— безоплатні та благодійні внески, благодійні внески організацій, підприємств і громадян [17].

У той же час, відповідно до вимог законодавства нині інвестування та фінансування будівництва житла повинні здійснюватися виключно через: фонди фінансування будівництва (ФФБ); фонди операцій з нерухомістю (ФОН); інститути сумісного (спільного) інвестування (ІСІ); недержавні пенсійні фонди (НПФ); випуск безвідсоткових (цільових) облігацій, за якими базовим товаром виступає одиниця такої нерухомості. Фахівці з обліку у будівництві зазначають, що вказані обмеження, з одного боку, є за своєю суттю прогресивними, оскільки вводять додаткові гарантії для інвесторів та встановлюють цивілізовані правила збору коштів на будівництво через ФФБ, ФОН, ІСІ, НПФ та цільові облігації і цінні папери венчурних пайових інвестиційних фондів. З іншого боку, збільшення витрат на утворення та обслуговування перерахованих фондів зумовить здорожчання будівництва. На думку Трубаєвої К. О., найвигіднішим шляхом фінансування на сьогодні є цільові облігації та інвестиційні фонди, оскільки вони забезпечують прямий рух коштів без зайвих посередників та перерозподілів, безпосередньо на ведення будівництва [18, с. 60].

Зазвичай будівельні підприємства використовують власні, позичкові та залучені кошти. У той же час, для будівельних підприємств характерним є наявність такого джерела фінансових ресурсів, як кошти державного та місцевого бюджетів. Таким чином фінансуються роботи, що проводяться державними або комунальними підприємствами або під час реалізації державної пріоритетної інвестиційної програми фінансування житлового або промислового будівництва.

Крім того, будівельні підприємства можуть користуватися особливим зовнішнім джерелом фінансових ресурсів — іпотечним кредитуванням. Іпотечне кредитування передбачає надання кредитних ресурсів під заставу нерухомого майна, наприклад землі, промислових чи житлових будівель. Згадана особливість суттєво впливає на формування фінансових ресурсів та фінансовий стан будівельних організацій. Однак необхідно зазначити, що фінансування під заставу недобудованих об'єктів суттєво ускладнене законодавчими та організаційними нормами, а також є джерелом підвищеного фінансового ризику.

Залучення окремих фінансових джерел будівельними компаніями залежить в першу чергу від масштабів їх діяльності, прибутковості, стратегічних цілей та податкових преференцій. Так, дослідження фінансування будівельних підприємств проведені Шевченко А. дозволяють зробити наступні висновки:

1. Рентабельні будівельні компанії віддають перевагу внутрішнім джерелам фінансування перед зовнішніми; збільшення прибутку також призводить до скорочення використання позикових ресурсів.

2. Для великих будівельних компаній характерно більш інтенсивне використання боргових джерел. При цьому фінансування приросту активів здійснюється переважно за рахунок довгострокових зобов'язань.

3. Інвестиції в основні засоби здійснюються будівельними компаніями за рахунок довгострокового позикового фінансування.

4. Довгостроковий позиковий капітал являється для будівельних компаній найбільш ризиковим джерелом

фінансування — при збільшенні коливань доходів вони схильні до скорочення долі довгострокових запозичень.

5. Будівельні компанії нарощують довгострокові зобов'язання виходячи з податкових преференцій, для залучення короткострокового боргового фінансування перспектива отримання податкових вигод існує, але є незначною [19 с. 120].

У процесі фінансування підприємств доцільно дотримуватися правил фінансування. Правила фінансування формують принципи, згідно яких підприємство мобілізує фінансовий капітал для покриття потреби у фінансових ресурсах. Розрізняють основні правила фінансування підприємств: золоте правило фінансування; золоте правило балансу; правило вертикальної структури капіталу. Перші два правила характеризують горизонтальну структуру капіталу та майна підприємства. Останнє стосується лише пасиву балансу. Усі три правила базуються на розрахунку низки показників, що характеризують співвідношення певних статей балансу. Золоте правило фінансування називають також золотим банківським правилом, або правилом узгодженості строків. Правило вимагає, щоб терміни, на які мобілізуються фінансові ресурси, збігалися з термінами, на які вони вкладаються в реальні чи фінансові інвестиції. Золоте правило балансу вимагає не лише паралельності термінів фінансування та інвестування, а й додержання певних співвідношень між окремими статтями пасивів та активів. Правило вертикальної структури капіталу пов'язане з аналізом складу та структури джерел формування капіталу. Існують також думки, що відношення власного та позичкового капіталу має становити 2:1 [6].

Процес формування оптимальної структури фінансових ресурсів будівельних підприємств повинен здійснюватися у такій послідовності та відповідати наступним вимогам:

1. Аналіз структури джерел фінансування на протязі останніх періодів. У процесі повинні бути враховані наявні на підприємстві тенденції, виявлені позитивні та негативні явища. На даному етапі активно використовуються такі показники як коефіцієнти фінансової незалежності, заборгованості, фінансування, співвідношення між довгостроковими і короткостроковими зобов'язаннями, оборотності та рентабельності власного та позикового капіталу та ін.

2. Аналіз та оцінка основних параметрів, що впливають на оптимальну структуру капіталу:

- специфічні риси будівельної діяльності;

- стадії життєвого циклу підприємства;

- поточний стан попиту та пропозиції на ринку будівництва;

- рівень рентабельності підприємства;

- прагнення власників підприємства.

3. Виявлення необхідних обсягів фінансових ресурсів для реалізації запланованих будівельних проектів. При цьому необхідно враховувати наступні рекомендації:

- структура та обсяг фінансових ресурсів повинна відповідати оцінці ефективності проекту. При цьому доцільно брати до уваги чисту поточну вартість, рентабельність та внутрішній коефіцієнт ефективності;

— необхідно враховувати ризик будівельного проекту та джерел його фінансування;

— як один із факторів необхідно розглядати додаткові грошові потоки, пов'язані з оподаткуванням;

— у процесі реалізації проекту джерело фінансування може бути змінене;

— для фінансування проекту необхідно використовувати, в разі доцільності, різні джерела фінансових ресурсів, в тому числі і короткострокові.

4. Встановлення оптимальних пропорцій використання власного та позикового капіталу. До уваги необхідно брати максимізацію рівня рентабельності, шляхом використання показника фінансового левериджу, а також правила фінансування.

5. Планування та підготовка способів додаткового залучення фінансових ресурсів в разі необхідності, створення резервного фонду.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Фінансування будівельних підприємств передбачає залучення фінансових ресурсів в необхідному обсязі та шляхом використання оптимального співвідношення зовнішніх та внутрішніх джерел, з метою забезпечення ефективного спорудження об'єктів. Будівельні підприємства залучають кошти з урахуванням реалізації стратегічних, тактичних та поточних цілей, для чого використовуються показники фінансової стійкості, рентабельності, фінансового левериджу, ліквідності та платоспроможності.

Фінансові ресурси, що залучаються будівельними підприємствами, класифікуються за численними критеріями, серед яких найважливіше місце посідає джерело фінансування та статус власника фінансових ресурсів. Внутрішні та зовнішні джерела формування фінансових ресурсів мають як переваги, так і недоліки для будівельного підприємства. Використання кожного з джерел потребує врахування цілої низки факторів. У першу чергу, доцільно звернути увагу на мобілізацію внутрішніх фінансових ресурсів будівельного підприємства, оскільки даний процес має найменшу вартість та потребує короткого терміну реалізації.

При фінансуванні будівельних підприємства необхідно враховувати специфіку будівельної діяльності, що впливає на фінанси: поширеність специфічних джерел фінансування, законодавчі норми, що обмежують джерела формування фінансових ресурсів, довготривалість будівельних проектів.

Під час подальших досліджень необхідно дослідити детально окремі джерела фінансових ресурсів, вплив їх використання на ефективність діяльності будівельних підприємств, вивчити зарубіжний досвід фінансування будівельних підприємств.

Література:

1. Алексєєнко Л.М. Економічний словник: банківська справа, фондовий ринок (українсько-англійський тлумачний словник) / Л.М. Алексєєнко, В.М. Олексєн-

ко, А.І. Юркевич. — Тернопіль: Економічна думка, 2000. — 591 с.

2. Давыдова Л.В. Финансовые ресурсы и их роль в обеспечении финансовой устойчивости предприятия. / Л.В. Давыдова, С.А. Ильминская // Финансовая аналитика: проблемы и решения. — 2008, № 12. — С. 74—81.

3. Данілов О.Д. Фінанси підприємств у запитаннях і відповідях: навч. посіб. / О.Д. Данілов, Т.В. Паєнко. — К.: Центр учбової літератури, 2011. — 256 ст.

4. Дудник О.В. Уточнювальне означення понять "фінансування" та "інвестування" в сільському господарстві / О.В. Дудник // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Вип. 125. — Харків: ХНТУСГ. — 2012 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_125/20.pdf

5. Забарна Е.М. Сучасні тенденції фінансування розвитку підприємств / Е.М. Забарна, М.В. Кула // Вісник Сумського державного університету. Сер.: Економіка. — 2013. — № 2. — С. 64—72. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VSU_ekon_2013_2_11.pdf

6. Іваніцька Д. С. Інноваційні механізми застосування правил фінансування підприємств / Д.С. Іваніцька, О.М. Полінкевич // Международная научная конференция MicroCAD: Секція № 23. — Менеджмент, інвестиційні та інноваційні процеси в промисловості та народному господарстві. — Вестник НТУ "ХПИ", 2014.

7. Ильин В.В. Финансовый менеджмент: учебник: учебное пособие по направлению "Менеджмент" / [В.В. Ильин и др.]; под ред. В.В. Ильина. — М.: Издательство "Омега-Л", 2011. — С. 200—202.

8. Козачок І.А. Економічна сутність та джерела формування фінансових ресурсів підприємства [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_2_077.pdf

9. Козій І. С. Місце і значення фінансового забезпечення в структурі фінансового механізму / І.С. Козій // Науковий вісник НЛТУ України. — 2008. — Вип. 18.9. — С. 223—229.

10. Колодізєв О.М. Методологічні засади фінансового забезпечення управління інноваційним розвитком економіки: монографія / О.М. Колодізєв. — Х.: ВД ІНЖЕК, 2009. — 278 с.

11. Момот Т.В. Конспект лекцій з дисципліни "Фінансова діяльність підприємств" (для студентів 5 курсу денної форми навчання спеціальності 7.03050901 — "Облік і аудит") / Т.В. Момот, Д.В. Сисоєв; Харк. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О.М. Бекетова. — Х.: ХНУМГ, 2013. — 106 с

12. Москаль О.І. Фінансове забезпечення розвитку агропромислового виробництва регіону (на матеріалах Чернівецької області): автореф. дис. ...канд. екон. наук / О.І. Москаль. — К., 2001. — 16 с.

13. Олійник Д.С. Фінансове забезпечення розвитку сільськогосподарського виробництва: автореф. дис. ... канд. екон. наук / Д.С. Олійник. — К., 2003. — 17 ст.

14. Опарін В.М. Фінанси (загальна теорія): навч. посіб. / В.М. Опарін. — К.: КНЕУ, 2002. — 240 ст.

15. Павлова Л.Н. Финансы предприятий: учеб. / Л.И. Павлова. — М.: ЮНИТИ, 1998. — С. 171.

16. Пікалова Н.О. Економічна суть фінансових ресурсів підприємства / Н.О. Пікалова, О.І. Бобирь [Елек-

тронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=165>

17. Сафонов Ю. М. Економіко-правові основи капітального будівництва: навч. посіб. / Ю. М. Сафонов, В. Р. Кравець, В. Г. Олюха. — НАН України. — Київ: Центр учб. літ., 2014 — 236 с.

18. Трубаєва К. О. Особливості організації обліку на підприємствах будівельної галузі / К. О. Трубаєва // Управління розвитком. — 2012 — № 13. — С. 58—61.

19. Шевченко А. А. Формирование структуры капитала субъектов строительно-подрядной деятельности: дис. ... кандидата экономических наук: 08.00.10 / Шевченко Анастасия Александровна; [Место защиты: Рост. гос. эконом. ун-т "РИНХ"]. — Ростов-на-Дону, 2014. — 167 ст.

20. Шутєєва О. Ю. Теоретичні засади визначення сутності фінансового забезпечення функціонування ринку цінних паперів / О. Ю. Шутєєва // Фінансовий простір. — 2013. — № 3. — С. 118—122. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fin_pr_2013_3_17.pdf

21. Financing Definition Investopedia [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.investopedia.com/terms/f/financing.asp>

References:

1. Alieesieienko, L. M. Oleksiienko, V. M. Yurkevych, A. I. (2000), *Ekonomichnyi slovnyk: bankivska sprava, fondovyi rynek (ukrainsko-anhliiskyi tlumachnyi slovnyk)* [Economic dictionary: banking, the stock market (Ukrainian-English Dictionary)] *Ekonomichna dumka*, Ternopil, Ukraine.

2. Davydova, L. V. and Ylmynskaia, S. A. (2008), "Financial resources and their role in ensuring financial stability", *Fynansovaia analytyka: problemy u resheniya*, vol. 12, pp. 74—81.

3. Danilov, O. D. and Paienko, T. V. (2011), *Finansy pidpriemstv u zapytanniakh i vidpovidiakh. Navch. Posib* [Finance of Enterprises in questions and answers. Teach. guidances], *Tsentr uchbovoi literatury*, Kiev, Ukraine.

4. Dudnyk, O. V. (2012), "The specifying definition of the terms "financing" and "investment" in the agricultural sector", *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho tekhnichnoho universytetu silskoho hospodarstva: Ekonomichni nauky*, [Online], vol. 125, available at: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_125/20.pdf (Accessed 10 Aug 2015).

5. Zabarna, E. M. and Kula, M. V. (2013), "Suchasni tendentsii finansuvannia rozvytku pidpriemstv", *Visnyk Sumskoho derzhavnogo universytetu. Ser.: Ekonomika*, [Online], vol. 2., available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/VSU_ekon_2013_2_11.pdf (Accessed 09 Aug 2015).

6. Ivanitska, D. S. and Polinkevych, O. M. (2014), "Innovative mechanisms of the financing rules application", *Zbirka dopovidej na Mezhdunarodnaia nauchnaia konferentsyia MicroCAD: Sektsiia № 23- Menedzhment, investytsiini ta innovatsiini protsesy v promyslovosti ta narodnomu hospodarstvu* [Conference Proceedings of the International Economic Conference MicroCAD: Section № 23 — management, investment and innovation processes in industry and the economy], *Mezhdunarodnaia*

nauchnaia konferentsyia MicroCAD [International Economic Conference MicroCAD], Harkiv, Ukraine.

7. Ilin, V. V. (2011), *Fynansovyi menedzhment: uchebnyk: uchebnoe posobye po napravleniyu "Menedzhment"* [Financial management: a manual on "Management"], *Omega-L, Moscow, Russia*.

8. Kozachok, I. A. (2011), "The economic essence and sources of financial resources", available at: http://www.zgia.zp.ua/gazeta/evzdia_2_077.pdf (Accessed 12 Aug 2015).

9. Kozii, I. S. (2008) "Place and importance of financial security in the structure of the financial mechanism", *Naukovyi visnyk NLTU Ukrainy*, vol. 18.9, pp. 223—229.

10. Kolodiziev, O. M. (2009), *Metodolohichni zasady finansovoho zabezpechennia upravlinnia innovatsiynym rozvytkom ekonomiky: monohrafiia* [Methodological principles of the financial provision of innovative development of the economy: monograph], *VD INZhEK*, Kharkiv, Ukraine.

11. Momot, T. V. and Sysoiev, D. V. (2013), *Konspekt lektsii z dystsypliny "Finansova diialnist pidpriemstv"* [Synopsis of lectures on the financial activity of the enterprises], *KhNUMH*, Kharkiv, Ukraine.

12. Moskal, O. I. (2001), "Financial support for the development of the agricultural production of the region (on materials of the Chernivtsi region)", *Abstract of Ph.D. dissertation*, Kyiv, Ukraine.

13. Oliinyk, D. S. (2003), "Financial providing of the development of agricultural production", *Abstract of Ph.D. dissertation*, Kyiv, Ukraine.

14. Oparin, V. M. (2002), *Finansy (zahalna teoriia): navch. posib*. [Finance (general theory): teach. guidances], *KNEU*, Kyiv, Ukraine.

15. Pavlova, L. N. (1998), *Fynansy predpriaty: Ucheb.* [Finance of enterprises: Textbook], *YuNYTY*, Moscow, Russia.

16. Pikalova, N. O. and Bobyr, O. I. "The economic nature of financial resources" available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=165> (Accessed 5 Aug 2015).

17. Safonov, Yu. M. Kravets, V. R. and Oliukha, V. H. (2014), *Ekonomiko-pravovi osnovy kapitalnoho budivnytstva: navch. posib* [Economic and legal framework of the capital construction, teach. guidances], *Tsentr uchb. lit.*, Kyiv, Ukraine.

18. Trubaieva, K. O. (2012), "Peculiarities of organization of the accounting at the enterprises of the construction industry", *Upravlinnia rozvytkom*, vol. 13, pp. 58—61.

19. Shevchenko, A. A. (2014), "Formation of the capital structure by the subjects of construction and contracting activities", *Ph.D. Thesis*, *Rost. hos. ekonom. un-t "RYNKh"*, *Rostov-na-Donu, Russia*.

20. Shutieieva, O. Yu. (2013), "Theoretical basis of determining the nature of the financial functioning of the securities market", *Finansovyi prostir*, [Online], vol. 3, available at: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Fin_pr_2013_3_17.pdf (Accessed 15 Aug 2015).

21. Investopedia, "Financing Definition", available at: <http://www.investopedia.com/terms/f/financing.asp> (Accessed 17 Aug 2015).

Стаття надійшла до редакції 01.09.2015 р.